

De ældre udpegninger af bevaringsværdige bygninger omhandlede bygninger opført før 1940. Vores syn på, hvad der har bevaringsværdi, har ændret sig siden de første atlas. Nogle kommuner har i dag bl.a. fokus på velfærdssamfundets og efterkrigstidens kulturarv. Gentofte Kommune valgte at registrere bygninger opført før 1970, således at man kunne få nogle af de karakteristiske bebyggelser med. Her Alléhusene tegnet af Arne Jacobsen og opført 1949-1953. Foto: arkitekturbilleder.dk, Det Kongelige Akademi.

Tendenser i kommunernes arbejde med de bevaringsværdige bygninger

Flere undersøgelser og forskere har peget på potentialet ved at bruge den eksisterende bygningsmasse fremfor at bygge nyt, hvis vi skal nå klimamålene. Det giver ny aktualitet til at få et centralt overblik over den eksisterende bygningsmasse i forhold til at transformere, videreudvikle, bevare og energiforbedre, hvor vi samtidig kan sikre den regionale kulturarv.

Af arkitekt MAA Arne Høj, , Det Kongelige Akademi, institutleder ved Institut for Bygningskunst og Kultur

“Det officielle skøn er, at der er ca. 350.000 bevaringsværdige bygninger i Danmark”. En sætning som jeg selv og mange andre har gentaget rigtig mange gange. Når man taler om et “officielt skøn”, skyldes det, at der ikke er noget centralt overblik over antallet af bevaringsværdige bygninger i Danmark. Forklaringen på dette kan i nogen grad findes i arbejdsdelingen mellem stat og kommune samt i forskellen mellem fredede og bevaringsværdige bygninger.

På Slots- og Kulturstyrelsens database over fredede og bevaringsværdige bygninger (FBB) er ca.

120.000 bygninger udpeget som bevaringsværdige. I alt har ca. 350.000 bygninger i databasen fået foretaget en bevaringsvurdering. MEN da bevaringsværdige bygninger også kan udpeges i f.eks. en kommune- eller lokalplan, i en byplanvedtægt, i en tinglyst bevaringsdeklaration eller af Slots- og Kulturstyrelsen samt det forhold, at kommunerne ikke er forpligtede til at indberette i det centrale register FBB, må man antage, at der er mange flere. Dertil kommer de bevaringsværdige bygninger, der også findes, men hvis bevaringsværdi aldrig er blevet vurderet.

Fra national strategi til kommunal planlægning

Det centrale arbejde med de bevaringsværdige bygninger i Danmark går tilbage til 1987, hvor staten besluttede at kortlægge den byggede kulturarv. Målet var at udpege kulturmiljøer og bevaringsværdige bygninger. Arbejdet var tilrettelagt som et samarbejde mellem fredningsmyndighederne, lokale myndigheder, kulturhistoriske museer og borgergrupper. Fredningsmyndighederne udviklede en særlig metode til dette arbejde: SAVE, der står for Survey of Architectural Values in the Environment.

SAVE-metoden dannede grundlag for en systematisk kortlægning af en række kommuners bevaringsværdier. Resultatet blev udgivet i en række kommuneatlas (senere Kulturmiljø- og Kulturarvsatlas), men processen omfattede væsentligt mere end selve atlasset. Bl.a. en grundig og omfattende forundersøgelse og udarbejdelse af systematiske analyser af landskab, bebyggelse og bebyggede strukturer, der kunne anvendes i den kommunale planlægning.

Både helheder og bebyggede strukturer blev kortlagt samtidig med en vurdering af hver enkelt bygning. Som udgangspunkt bygninger opført før 1940, men det kunne også være senere defineret ud fra kommunens særlige karakteristika. I 2005 blev alle bygninger opført før 1970 eksempelvis registreret i atlas for Gentofte Kommune.

Der blev udgivet 90 kommune- og bydelsatlas, som tilsammen dækker 75 af de 271 kommuner, der fandtes før kommunalreformen i 2007. Det seneste atlas blev udgivet i 2007 (Kulturarvsatlas for Vadehavet).

I 2011 udarbejdede Kulturarvsstyrelsen en revideret SAVE-vejledning, der afløste SAVE-vejledningen fra 1997. Hvor den tidligere SAVE-vejledning beskrev hele processen omkring udarbejdelse af kommuneatlas, beskrev den nye vejledning i højere grad, hvordan man kan bruge byggestenene i SAVE til udvalgte dele af den kommunale planlægning f.eks. som grundlag for lokalplaner. Metoden til bygningsregistrering var uændret i den reviderede SAVE-vejledning.

For at bygninger juridisk set er bevaringsværdige, skal de udpeges i en kommune- eller lokalplan. Det er et krav i planloven, at kommuneplanen indeholder en oversigt over de bevaringsværdige bygninger.

Ved kommunalreformen i 2007 blev en stor del af de tidligere 271 kommuner sammenlagt. I flere af de nye kommuner lå alle de udpegede bevaringsværdige bygninger nu i den ene del af kommunen, mens der ikke var udpeget bevaringsværdige bygninger i den anden del. Som f.eks. i den nye Rudersdal Kommune hvor alle bevaringsværdige bygninger lå i den tidligere Søllerød Kommune og ingen i den tidligere Birkerød Kommune. Der var altså god grund til, at man, som man gjorde i Rudersdal Kommune i 2010-2012, foretog en samlet vurdering af bygningerne i hele den nye kommune. Ikke mindst ud fra et lighedsprincip og for at få et fælles planlægningsgrundlag. Spørgsmålet er, hvordan andre kommuner har håndteret vurderinger af de bevaringsværdige bygninger i de nye kommuner efter 2007.

Hvordan går det med udpegningen af bevaringsværdige bygninger i dag?

Det var det overordnede spørgsmål i undersøgelsen "Tendenser i kommunernes arbejde med de bevaringsværdige bygninger", som Realdania tog initiativ til i 2018, og som undertegnede gennemførte i samarbejde med analysefirmaet "Methods".

I undersøgelsen, der blev publiceret i 2020, spurgte vi medlemmerne af "Det Kommunale Netværk", der primært består af medarbejdere med interesse for bygningskultur fra 73 kommunale forvaltninger.

Man kunne måske tro, at arbejdet med udpegning af de bevaringsværdige bygninger var gået i stå efter, at staten ikke længere initierede udarbejdelsen af atlas og bygningsregistrering. Men undersøgelsen peger på, at ca. halvdelen af de adspurgte kommuner har arbejdet videre med

udpegning af bevaringsværdige bygninger efter kommunesammenlægningen. Af fritekstsvar kan man se, at dette arbejde varierer fra lejlighedsvis vurderinger, vurderinger i forbindelse med udarbejdelse af lokalplan til større gennemgange og vurderinger af samtlige bygninger i en hel kommune.

Knap halvdelen (46%) af de adspurgte kommuner har en formuleret strategi og arbejder aktivt med at udpege bevaringsværdige bygninger i hele den nuværende kommune. Det er dog kun 11% af de adspurgte kommuner, som har afsat midler på kommunens budget til indsatsen med at udpege og registrere bevaringsværdige bygninger.

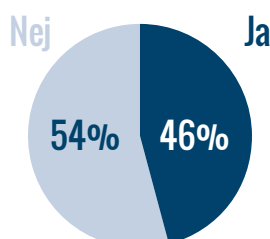
Undersøgelsen viser også, at der i nogle kommuner er gennemført flere større og resursekrævende projekter, der spænder fra kortlægning af alle bygninger i kommunen til tematiske kortlægninger af særlige bygningstyper eller områder. SAVE-metoden er fortsat den almindeligste metode til at udpege bevaringsværdige bygninger.

På baggrund af undersøgelsen kan man konkludere, at der ikke er noget centralt overblik over de bevaringsværdige bygninger i Danmark, samt at kommunerne har forskellig praksis, hvad angår udpegning, opdatering af tidligere registreringer og hvor data om de bevaringsværdige bygninger formidles.

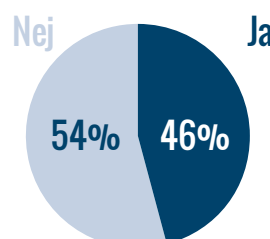
Flere undersøgelser og forskere har peget på potentialet ved at bruge den eksisterende bygningsmasse fremfor at bygge nyt, hvis vi skal nå klimamålene. Det giver ny aktualitet til at få et centralt overblik over den eksisterende bygningsmasse i forhold til at transformere, videreudvikle, bevare og energiforbedre, hvor vi samtidig kan sikre den regionale kulturarv.

I undersøgelsen "Tendenser i kommunernes arbejde med de bevaringsværdige bygninger", der udkom i 2020, blev en række danske kommuner blandt andet spurgt, hvordan det gik med at få kortlagt bevaringsværdige bygninger.

Har kommunen en nedskrevet målsætning om at få kortlagt bevaringsværdige bygninger i kommunen?

Arbejder kommunen aktivt for at få kortlagt alle bevaringsværdige bygninger i kommunen?

Er der afsat midler på kommunens budget, som er målrettet indsatsen med at udpege og registrere bevaringsværdige bygninger i kommunen?

